

Instroom en slagingspercentages in het hoger onderwijs

Myrthe Frenk

Kinderen van ouders met een hbo- of universitaire opleiding gaan aanzienlijk vaker naar het hbo of de universiteit dan kinderen van ouders die geen hbo of universiteit hebben gedaan. Vooral op de universiteit is dit verschil vrij groot. Dit geldt zowel voor kinderen die in 1977 in de brugklas zaten als voor kinderen die daar in 1983 of in 1989 zaten. Dit verband tussen sociaal milieu en wel of niet doorstuderen is voor een deel te verklaren doordat kinderen uit lagere sociale klassen vaak minder goed presteren op school dan kinderen uit hogere sociale klassen. Verder zijn de slagingspercentages hoger op de universiteit dan op het hbo. De kans om een diploma te behalen is minder afhankelijk van het gezin waaruit een leerling komt.

1. Inleiding

Leerlingen uit hogere sociale milieus behalen vaker een diploma in het hoger onderwijs dan leerlingen uit lagere sociale milieus. Voor dit verschijnsel zijn twee mogelijke oorzaken te benoemen. Allereerst is het aannemelijk dat deze groep leerlingen zich vaker inschrijft voor het hoger onderwijs omdat zij vaak zelf ouders hebben die een hogere opleiding hebben genoten. Niet alleen zien zij dan in hun naaste omgeving dat studeren tot de mogelijkheden behoort, maar vaak hebben zij ook de middelen – in de vorm van financiële steun en intelligentie – die vereist zijn om door te stromen. Ten tweede is het mogelijk dat deze groep leerlingen, wanneer zij eenmaal zijn doorgestroomd naar het hoger onderwijs, een grotere kans van slagen hebben. De kans op uitval is mogelijk kleiner wanneer financiële middelen over het algemeen gemakkelijk beschikbaar zijn.

Dit artikel zal hier dieper op ingaan door een beschrijving te geven van instroom en uitval van studenten uit verschillende sociale milieus. Hierbij zijn gegevens geanalyseerd uit drie onderwijscohorten bestaande uit leerlingen die in 1977, 1983 of in 1989 in de brugklas zaten. Sociaal milieu is gemeten als het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder. Verder beschrijft dit artikel of de invloed van het sociaal milieu is veranderd in de tijd.

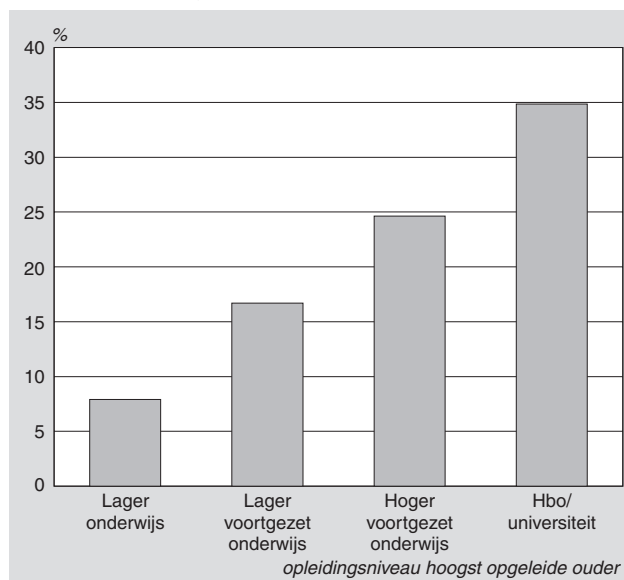
2. Instroompercentages in het hoger onderwijs

Hoger beroepsonderwijs

Er bestaat een verband tussen het sociaal milieu van de leerling enerzijds en het zich wel of niet inschrijven voor het hbo anderzijds. De kans om in het hbo in te stromen is het grootst voor leerlingen met ouders die een universitaire of een hogere beroepsopleiding hebben genoten: meer dan een derde van deze leerlingen schrijft zich in. Voor kinderen van ouders die alleen lagere school hebben gedaan, blijkt deze kans het kleinst: minder dan een tiende van deze groep meldt zich aan. Verder gaat ongeveer een vijfde deel van de kinderen van ouders met een lager

voortgezet onderwijsniveau naar het hoger beroepsonderwijs. Van de kinderen van ouders met een hoger voortgezet onderwijsniveau is dit ongeveer een kwart.

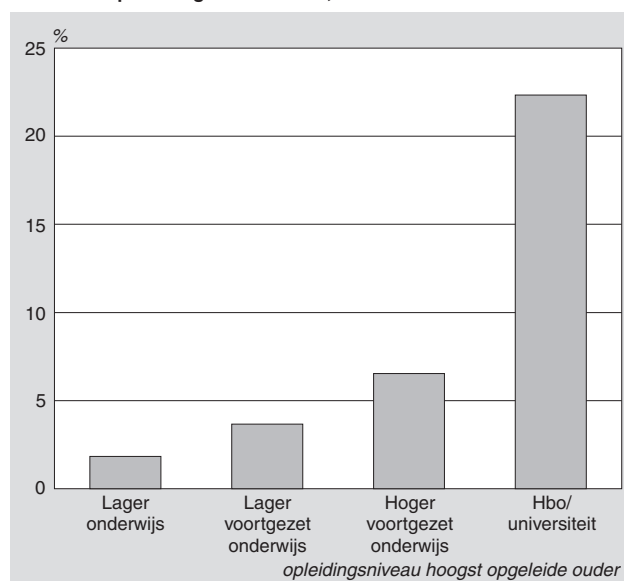
1. Instroompercentages hbo, cohort 1989

Universiteit

De kans om naar de universiteit te gaan is nog sterker afhankelijk van het sociaal milieu dan de kans om naar het hbo te gaan. Zo gaat een kleine twee procent van de leerlingen met ouders met alleen een lagere-schoolopleiding naar de universiteit. Van de leerlingen met ouders in de hoogste opleidingscategorie is dit bijna een kwart.

2. Instroompercentages universiteit, cohort 1989

Van zowel de leerlingen met ouders met een lager voortgezet onderwijsniveau als van die met ouders met een hoger voortgezet onderwijsniveau schrijft minder dan een twaalfde deel zich in. Het lijkt dus zo te zijn dat een universitair opleidingsniveau voornamelijk is weggelegd voor kinderen van ouders die het hbo of de universiteit hebben afgerond.

Uit eerder onderzoek zijn twee belangrijke verklaringen voor het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en de schoolkeuze van hun kinderen naar voren gekomen. Allereerst presteren kinderen van ouders met een hoger opleidingsniveau vaak beter dan kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau. Hierdoor is het voor deze eerste groep leerlingen meestal gemakkelijker door te stromen naar het hoger onderwijs. Daarnaast worden kinderen over het algemeen beïnvloed door hun naaste omgeving. Kinderen nemen hun ouders als referentiepunt voor hun eigen schoolkeuzes. Hierdoor kiezen kinderen van ouders met een lagere opleiding zelf ook vaker voor een lagere opleiding, ook al hebben zij voldoende aanleg (Jaarboek onderwijs in cijfers 2005, p. 209–213).

3. Instroompercentages in de tijd: hbo en universiteit

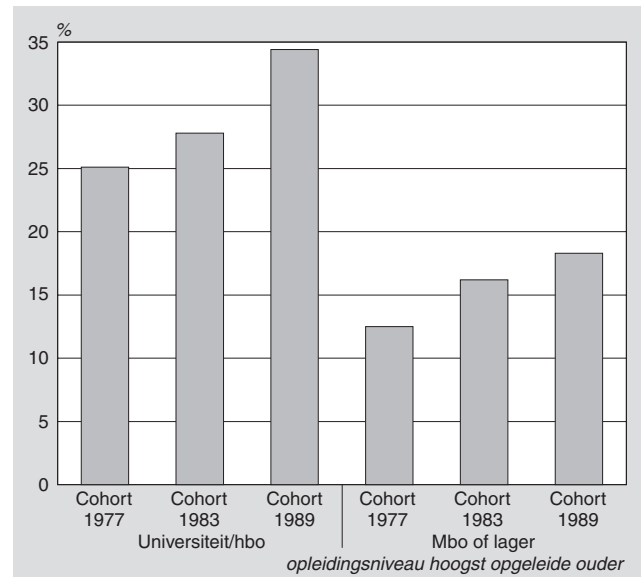
Hoger beroepsonderwijs

Het verband tussen het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder en instroom blijft bestaan naarmate de tijd vordert. Bovendien blijft dit verband ongeveer even sterk. Zowel van de brugklassers in 1977 als van de lichteningen 1983 en 1989 gingen kinderen van ouders met een hogere opleiding aanzienlijk vaker naar het hbo dan kinderen van ouders met een lagere opleiding. Wel steeg het totale aantal inschrijvingen van beide groepen leerlingen over de tijd. Van de leerlingen met ouders met een laag opleidingsniveau die in 1977 in de brugklas zaten, ging twaalf procent naar het hbo. Van de overeenkomstige groep leerlingen die in 1983 en in 1989 naar het voortgezet onderwijs ging, schreef zestien, respectievelijk achttien procent zich in. Verder ging meer dan een kwart van de leerlingen met hoog opgeleide ouders die in 1977 in de brugklas zaten naar het hbo. Leerlingen met hoog opgeleide ouders uit latere cohorten schreven zich vaker in. Aan de ene kant blijkt dus dat leerlingen uit lagere sociale milieus gedurende de afgelopen jaren vaker naar het hbo zijn gegaan. De impact van het sociaal milieu op de schoolkeuze is dus zwakker geworden. Tegelijkertijd is de verdeling naar sociale achtergrond echter niet veranderd over de tijd. Leerlingen uit lagere sociale milieus hebben de achterstand die zij altijd al hadden op kinderen uit hogere sociale milieus dus niet ingehaald.

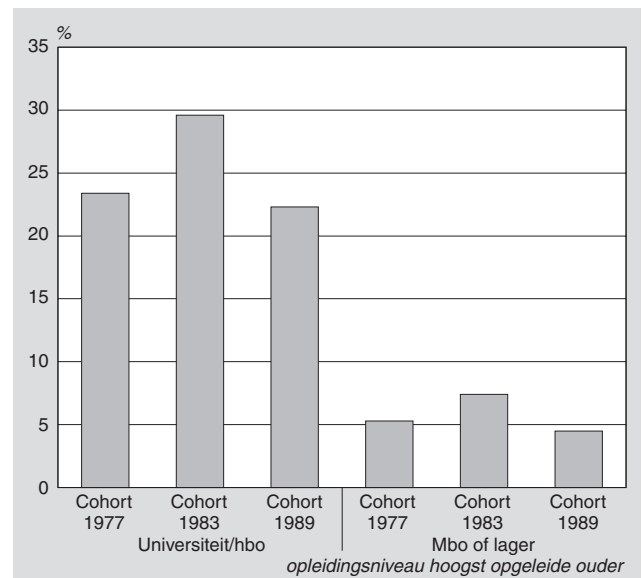
Universiteit

Ook voor de instroom in het universitaire onderwijs geldt dat de relatie tussen de opleiding van de hoogst opgeleide ouder en instroom niet verandert over de tijd. Van zowel de leerlingen die in 1977 als van die in 1983 en in 1989 in de brugklas instroomden, gaan kinderen van ouders met een hoog opleidingsniveau vaker naar de universiteit dan kinderen van ouders met een minder hoog opleidingsniveau. De verdeling van leerlingen naar sociaal milieu op de universiteit is schever dan op het hbo. Bovendien is de verdeling naar sociale achtergrond, ook voor deze groep, niet veranderd.

3. Instroompercentages over tijd: hbo

4. Instroom over tijd: universiteit

4. Slagingskansen in het hoger onderwijs

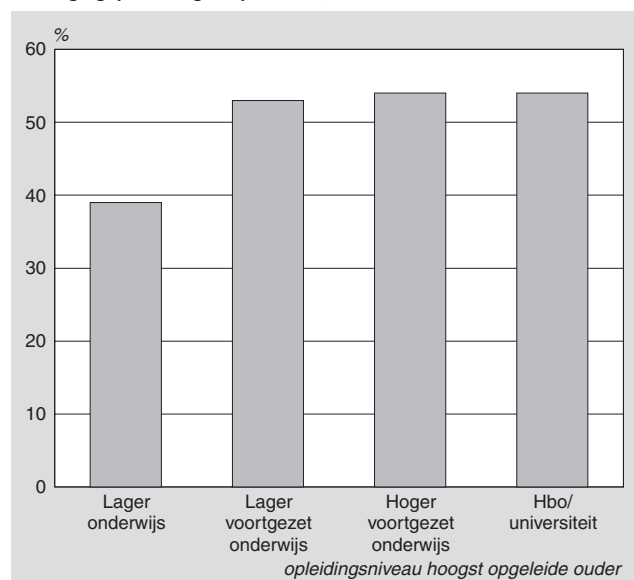
Hoger beroepsonderwijs

Kinderen van ouders die na hun lagere school verder hebben gestudeerd, hebben allemaal ongeveer een gelijke kans op een diploma. Zes op de tien van deze leerlingen studeren daadwerkelijk af wanneer zij zich inschrijven voor het hoger beroepsonderwijs. Kinderen van ouders die alleen de lagere school hebben afgerond, hebben een kleinere kans van slagen. Vier op de tien van deze leerlingen behaalt uiteindelijk hun diploma.

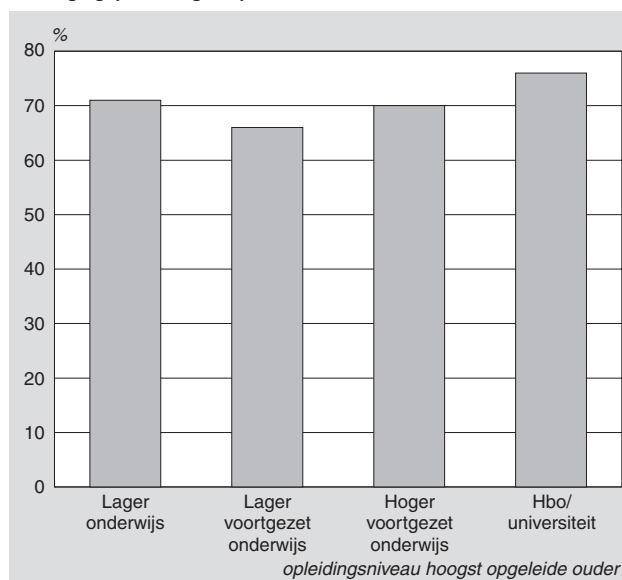
Universiteit

Wat betreft het rendement op de universiteit geldt dat leerlingen met ouders met een universitaire of hbo-opleiding de grootste kans van slagen hebben. Driekwart van deze leerlingen studeert uiteindelijk af. Voor kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau ligt dit percentage iets lager. De verschillen zijn echter klein. De slagingskans is

5. Slagingspercentages op het hbo, cohort 1989

6. Slagingspercentages op de universiteit, cohort 1989

nauwelijks afhankelijk van het sociaal milieu. Of een kind wel of niet een diploma op universitair niveau behaalt, hangt blijkbaar dus vooral vanaf of dat kind al of niet besluit zich in te schrijven. Wanneer dit eenmaal is gebeurd, blijkt het effect van het sociaal milieu slechts gering te zijn.

Technische toelichting

SMVO '77, SLVO '83 en VOCL '89

In 1965 is het CBS gestart met een reeks schoolloopbaanonderzoeken die de relatie tussen achtergrondkenmerken van leerlingen enerzijds en schoolloopbaan en bereikt niveau van onderwijs anderzijds tracht te verduidelijken. Het SMVO '77, SLVO '83 en VOCL '89 omvatten steekproeven van in totaal 70.000 leerlingen die in 1977, 1983 of in 1989 in de brugklas zaten. Deze leerlingen zijn gedurende hun hele verdere schoolloopbaan gevolgd.

Sociaal milieu

Sociaal milieu wordt weergegeven door het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder. In paragraaf 2 is deze variabele opgedeeld in 4 categorieën: 1) lagere school, 2) lager voortgezet onderwijs, 3) hoger voortgezet onderwijs en 4) hbo of universiteit. Later wordt deze indeling versimpeld en teruggebracht tot de twee categorieën 1) mbo of lager en 2) hbo of universiteit.

Instroom

Met instroom wordt bedoeld het totale aantal leerlingen dat zich aanmeldt voor het hoger onderwijs. Deze cijfers zijn berekend op basis van de schoolloopbaanonderzoeken SMVO '77, SLVO '83 en VOCL '89.

Literatuur

Centraal Bureau voor de Statistiek (2004), Jaarboek onderwijs in cijfers 2005, CBS, Voorburg/Heerlen.